

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ЭТНОЛОГИИ
Академии Наук
СССР

ԳՐԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՑԵՎ ԿԻՍԱԳՐԱԳԵՏՆԵՐԻ ԴՊՐՈՑՆԵՐԻ ԾՐԱԳՐԵՐ

- ա) Հայոց լեզու
- բ) Մաթեմատիկա

ՊԵՏԶՐԱՏ—ՈՒՍՄԱՆԿԱՆԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ
ՑԵՐԵՎԱՆ ★ 1 9 3 3

491.99(07)
9-87

Համառոտ նախադասութիւններ, ուսուցչի կողմից գրա-
տախօսակին դրած բառեր ու կրճատ գրութիւն-
ներ, դասագրքի մատչելի հոգւածներ և վտանաւոր-
ներ:

Խմբակային ընթերցանութիւն:

Հետեւել, վոր իր կարողացածն ու արտաստնածը լի-
նեն կանոնավոր, կետադրութեան և առողանութեան նը-
շաններէի համաձայն:

Աստիճանաբար վարժեցնել կանոնավոր, արտա-
հայտիչ և բարձրաձայն կարգալուսն, իսկ ընթերցարանի
բաժնում սկսել նաև ինքնուրուշ կերպով լուս գիտակ-
ցական կարգալուս փորձեր:

Սովորեցնել հոգւածը մասերի բաժանել և վերնա-
դրել:

Կարողանալ անհասկանալի բառերը կամ նախա-
դասութիւնները առանձնացնել:

Իր և ընկերների ձեռագրերը կարգալուս վարժու-
թիւն:

2. ԶԵՌԱԳՐԻ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄԸ

Գրաճանաչութիւնն անցնելուց առաջ 2-3 ժամ
հատկացնել տառերի ելեմենտների վարժութիւններին
և ընտելացնել գրելու տեխնիկային (գրելիս կանոնա-
վոր նստել, կանոնավոր մատիտ բռնել և այլն):

Ուսուցչի անմիջական հսկողութեամբ սովորել
կանոնավոր, մարուր, պարզ և վոչ շատ խոշոր տառե-
րով գրել:

Կարողանալ գրատախտակից գիտակցորեն ու ճիշտ
արտագրել առանց տառ բաց թողնելու բառ-բառ, իսկ
յերկար բառերը՝ վանկ-վանկ, բայց վոչ տառ-տառ:
(Սկզբնական շրջանում տալ այնպիսի նախադասու-
թիւններ, վորոնք նախապես կազմվում են հատվող
այբուրենի տառերով):

Աստիճանաբար անցնել այբրենարանի ձեռագիր
տեքստից արտագրելուն:

Նախապես վարժ կարգալ սովորելուց հետո կարու-
ղանալ այբրենարանի տպագրից արտագրել:

Սովորել հիշողութեամբ բառեր և պարզ նախադա-

սութիւններ գրել ինչպես և գրել ուսուցչի արտասա-
նած՝ ուղղագրական տեսակետից հեշտ բառեր, խո-
սափելով այնպիսիներից, վորոնց գրութիւնը չի հա-
մապատասխանում արտասանութեանը:

3. ԲԱՆԱՎՈՐ ՅԵՎ ԳՐԱՎՈՐ ԽՈՍՔԻ ԶԱՐԳԱՅՈՒՄԸ

Պարզել սովորողների ունեցած բառապաշարը և ըս-
տուգել նրանց ըմբռնումը: Հարստացնել սովորողների
բառապաշարը շատ գործածական հասարակական-քա-
ղաքական միջազգային և տեխնիկական բառերով: Պայ-
քալել դասակարգայնորեն խորթ բառերի գործածու-
թեան դեմ:

Հետեւել գրական լեզվի մաքրութեանը՝ առաջնա-
նախադասար վերացնել բարբառային բառերը՝ զգալի

Սովորեցնել կանոնավոր և ազատ բառապաշարից
դիտողութիւնների, ապրումների, կատարողական
բառական և արտագրական աշխատանքներին՝ առաջնա-
նախադասար կամ ռադիոյով լսածի, կինոյով, գործողու-
նում և այլուր տեսածի մասին:

Կարողանալ հոգւածին վերաբերող բառերին կար-
գալատասխաններ տալ:

Վարժեցնել ինքնուրուշ կերպով պատկերաց-
րիկ պարզ հոգւածների բաժանողութեանը՝ յաջողութե-
հարցերի միջոցով, ապա առանց հարցերի՝ ինքնուր-
շ կարողացածի հիմնական միջոցով՝ համախոհելով ցզմ

Կարողանալ լողունգ կազմել: յայնչ յամմով

Կարողանալ պատմել կարգալուս գրքույնից հա-
մառոտ բովանդակութիւնը և իր տպավորութիւնն
ըր:

Կարողացածի շնորհիւ աշխատանքները պարզա-
խաններն ինքնուրուշ կերպով գրել՝ զգալի վառ-
խաղասութիւններով:

Նախապես պաշտօնական հարցերի՝ ձեռագրեմա-
ձայն այդ պաշտօնական հարցերից հետո՝ ինքնուր-
շ կարողացածի շնորհիւ աշխատանքները զգալի վառ-
խաղասութիւններով:

Գրատախտակի վրա կանոնապես նշանակողութե-
վելիք բառերի ուղղագրութիւնը սովորեցնել՝ կերպու-
րուն կերպով կազմել՝ անվանացեցած, (իսկնել 5-6)

հարցից բաղկացած անկետա, գրել կարճ նամակ, պարզ հասցե, հեռագիր, ստացական, լիազորագիր:

Ուսուցչի անմիջապես հսկողությամբ դասարանում մշակել պատի լրագրի համար կոլեկտիվ և անհատական թղթակցություններ:

4. ՔԵՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ՅԵՎ ՈՒՂԱԳՐԱԿԱՆ ՆԱԽՆԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐ

Ծանոթացնել, վոր մեր խոսքը կազմված է նախադասություններից:

Սովորեցնել պարզ նախադասություն կառուցել:

Կարողանալ նախադասությունը բառերի բաժանել, բառերը՝ վանկերի և վանկերը՝ հնչյունների:

Կարողանալ նախադասության մեջ գտնել մտքով իրար հետ կապ ունեցող բառեր:

Հարցերի ոգնությամբ (առանց տերմինների) վորոշել նախադասության գլխավոր անդամները:

Գիտենալ վերջակետի գործածությունը: Կարողանալ ուսուցչի ասած պարզ նախադասությունները գրել սկսելով մեծատառով և նախադասության վերջում դնելով վերջակետ:

Սովորել մեծատառի գործածության պարզագույն դեպքերը. գիտենալ, վոր վերնագիրը, գրության սկիզբը, մարդկանց անունը և ազգանունը, քաղաքների գյուղերի, գետերի, լեռների, փողոցների, գրքերի անունները գրվում են մեծատառով:

Գիտենալ չեչտի, հարցականի և բացականչական նշանների գործածությունը և դրա հետ կապված կանոնները:

Բառերը լողությամբ տողադարձ անել: Գիտենալ տողադարձի պարզագույն դեպքերը՝ տողադարձի ժամանակ տողադարձի նշան է դրվում, միավանկ բառերը չի կարելի տողադարձ անել և այլն:

Գրության և արտասանության անհամապատասխանությունը. հնչյուն և տառ. գիտենալ, վոր բառի մեջ «և» սղադրության նշանը բաղաձայնից հետո յերկահնչյուն (եվ) (տե—ր+եվ) ձայնավորից հետո կամ առանձին գործածվելիս յեռահնչյուն (յեվ) (ն—ա+յեվ) վանկի նշան է. «և» սղադրության նշանը

մեծատառ ձև հունի, գրվում է լրիվ (Յեվ) (Յեվ—բոպա) տառերով:

Գիտենալ յերկձայնները և «յ» ձայնակապի ուղղադրությունը բառասկզբում և բառավերջում:

Գիտենալ «ը» ձայնավորի ուղղադրությունը բառասկզբում և բառավերջում:

Գիտենալ, վոր ոժանդակ բայը գրվում է առանձին:

Յեզակի և հոգնակի. գիտենալ, վոր ն—ով վերջացող բաղմավանկ բառերը հոգնակիում գրվում են յերկու «ն»—ով (սեղա—ն+ներ):

Գիտենալ շատ գործածական միջադեպին և տեխնիկական բառերի ուղղադրությունը:

Ուղղադրական վարժություններ շատ գործածական վերջածանցներով:

5. ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԳՐԳՈՎ ՅԵՎ ԼՐԱԳՐՈՎ.

Ծանոթանալ գրքի անվանը, հեղինակին, հրատարակության, տիրաժին, մի խոսքով՝ գրքի արտաքինին: Ցանկի ոգնությամբ գտնել հարկավոր հոդվածը:

Ծանոթանալ շրջանային թերթերին.—անուն, թիվ, №, որդան, խմբագրություն, թղթակցություն, առաջնորդող, թերթի գլխավոր բաժինները:

ՄԵԹՈԴԱԿԱՆ ԲԱՑԱՏՐԱԿԱՆ

Գրագիտության դպրոցում գրաճանաչությունը պետք է անցկացնել համակցման մեթոդով, վորով և կազմված է մեծահասակների նոր ալբերենարանը («Հարվածային գրագետ» կազմեց Մ. Գասպարյան, Պետհրատ, 1933 թ. գինը 75 կոպ.):

Համակցման մեթոդը կարդալ-գրելու մեթոդ է, վորովհետև հենց առաջին դասից կարդալու և գրելու աշխատանքները տարվում են զուգընթաց (վոր ամբողջական բառը կարդում են, նույնն էլ արտագրում են և վոչ թե արտագծում):

Համակցման մեթոդը վերլուծական—համադրական մեթոդ է, վորովհետև հենց առաջին դասից ամբողջական բառը վանկային և հնչյունային վերլուծման է յենթարկվում և նույն ժամանակ այդ հնչյուններից և վանկերից նույն բառը համադրվում:

Մեր հանձնարարած մեթոդը ինչո՞վ է նման մյուս մեթոդներին և ինչո՞վ է տարբերվում նրանցից:

Մեր մեթոդը ամբողջական բառերի մեթոդին նման է նրանով, վոր նա աշխատանքը միշտ սկսում և վերջացնում է ամբողջական բառերով, իսկ տարբերվում է նրանով, վոր ամբողջական բառերը մեքենայորեն անդիր անել չի տալիս:

Վանկային մեթոդներին նման է նրանով, վոր պահպանում է հեշտ վանկերիցն ալելի դժվար վանկերին անցնելու հաջորդականությունը. բայց այստեղ ել մեր մեթոդը տարբերվում է վանկայինից. հաշվի առնելով առանձին վանկերի նշանակությունը՝ մեր մեթոդով պարզելու ժամանակ յերբեք չենք դիմում առանձին վանկերն անդիր անելուն:

Անյուհետև հնչյունային մեթոդի նման մեր մեթոդը ձգտում է կարգալու ընթացքը հասկանալի դարձնել անդրադետին և մեծ ուշադրություն է դարձնում խոսքի հնչյունային կազմի վրա:

Սակայն հնչյունային մեթոդից այս մեթոդը տարբերվում է նրանով, վոր ա) չի ընդունում մաքուր հնչյուններ և նրանց ձուլումը, բ) բացասում է կարդալուց և գրելուց կտրված հնչյունների վարժություններ և դ) աշխատանքը կատարում է միայն իմաստալի նյութի վրա:

Գրաձանաչություն սովորեցնելիս այբբենարանի չափ մեծ նշանակություն ունի կարդալ և գրել կարողանալու համար անհրաժեշտ և անփոխարինելի պիտույք՝ հատվող այբուբենը:

Հատվող այբուբենի տառերով բառերը նախապես վերլուծելը և նրանց կազմելը մեծահասակ աշակերտներին սովորեցնում է տարբերել առանձին հնչյունները բառի մեջ և արտահայտել յուրաքանչյուր հնչյունը նրան համապատասխան տառով: Բացի այդ «Թարմ հետքերով» կարդալով ինքնուրույն կազմած բառերը, աշակերտները ամրացնում են բառերը կապակցված կարդալու իրենց ունակությունը: Հատվող այբուբենի միջոցով շատ հարմար է աշակերտներին ցույց տալ, թե ինչպես է կազմվում բառը, ինչպես է բաժանվում վանկերի և ինչ տառերից է կազմված նա:

Հատվող այբուբենը լինում է 2 տեսակ. մեկը մեծադեր՝ դասարանական, վորի հատած տառերից բառեր և նախադասություններ են կազմում գրատախտակի վրա և ցույց է տրվում աշակերտներին, իսկ մյուսը փոքրադեր՝ աշակերտական, վոր առանձին թերթի վրա տպած կա այբբենարանում. այդ այբուբենը յուրաքանչյուր աշակերտ կտրտում է և պահում լուցկու կամ մի այլ տուփի մեջ:

Վոչ մի դեպքում կարդալու համար չի կարելի տալ այնպիսի բառ, վորի հնչյունային կազմը սովորողին անծանոթ է կամ անհասկանալի, վորովհետև այդ դեպքում նա այդ բառն անդիր կանի: Դրա համար կարդալու ուսուցումը պետք է սկսել այսպես. —

Մանթապցնել, վոր մեր խոսքը կազմված է նախադասություններից,

նախադասությունները կազմված են բառերից, բառերը կարելի չէ բաժանել վանկերի, վանկերում կարելի տարբերել առանձին հնչյուններ:

Այս բացատրել աշակերտներին, թե ի՞նչ ձևով պետք է կարդալ սովորեն:

Հնչյուններն առանձնացնելը կատարվում է վանկը յերկարացնելու միջոցով:

Յուրաքանչյուր հնչյուն առանձնացնելիս պետք է ցույց տալ այն տառը, վորով այդ հնչյունն արտահայտվում է:

Այդպիսով կատարվում է վոչ միայն հնչյունային, այլ և նրան համապատասխանող տեսողական վերլուծություն:

Մշտապես պետք է բացատրել աշակերտներին, վոր կարդալիս չի կարելի արտասանել առանձին հնչյուններ և վանկեր:

Սկզբնական շրջանում (10-15 ժամ) սովորողները կարդում են այնպիսի տեքստ, վոր նրանք նախապես կազմում են հատվող այբուբենի տառերով: Այս շրջանում կարդալու ուսուցման գլխավոր նպատակն է սովորեցնել բառերը վանկերի բաժանել և վանկերում

տարբերել հնչյուններ. հատվող այբուբենի տառերով կազմել վոչ բարդ բառեր և նախադասութիւններ և կարողանալ կարգաւ կազմած տեքստը: Այդ տեքստը պետք է համապատասխանի այբբենարանի առաջին ե-
ջերին: Նրանից հետո միայն դասատուն կարդում է այբբենարանի համապատասխան տեքստը: Կարդալուց հետո բառերն արտասանել ամբողջական վանկերով, բայց յերկարացնելով. վորպէսզի աշակերտները կարողանան լսել հնչյունները բառերի մեջ և կապել նրանց համապատասխան տառերի հետ: Դրանից հետո աշակերտները խմբովին կարդում են մշակված ամբողջական տեքստը: Կարդալու հիմնական ձևը անհատական ընթերցումն է, բայց շատ ոգտավետ է հաճախ խմբովին կարդալու մեթոդը դարձածելը:

Կարդալու ուսուցման յերկրորդ շրջանում (33-40 ժամ) խնդիր է դրվում սովորեցնել կարդալ վոչ բարդ տեքստ՝ կազմված ծոնոթ տառերից, առանց նախապես հատվող այբուբենի տառերից այդ տեքստը կազմելու: Այս շրջանում վերջացնում են գրաճանաչութիւնը, ավարտում են այբբենարանի մասը և այսպիսով հիմնականում տիրապետում կանոնավոր ընթերցանության տեխնիկային: Յերկրորդ շրջանում կարդալու հիմնական ձևը դասարանական բարձրագոյն ընթերցանութիւնն է, այսինքն, յերբ աշակերտները հերթով կարդում են հոգւածի առանձին հատվածները. նախ կարդում են ավելի ուժեղները, ապա թուլերը, մյուսները հետևում են իրենց այբբենարաններով: Անպայման պետք է ապահովել բոլորի կարդալը, յեթե վոչ միևնույն դասին, գոնե հաջորդ դասերին: Այս շրջանում հատվող այբուբենից կազմում են միայն կարդալու համար տրված նյութի համեմատաբար դժվար նախադասութիւններ: Այս աշխատանքի նպատակն է օրոգորողների համար հեշտացնել կարդալը: Ընթերցարանի շրջանում ամբողջ ժամանակը պետք է հատկացնել մի կողմից կանոնավոր և արտահայտիչ, ամբողջական բառերով բարձրագոյն կարդալու ունակութիւնների զարգացմանը և մյուս կողմից վարժեցնել ինքնուրույն կերպով լուռ գիտակցորեն կարդալուն:

Այն բառերը, վորոնց մեջ կան դժվար վանկեր, վորոնք կազմված են շատ տառերից, մշակվում են հատվող այբուբենով:

Ձրույցից, ընթերցանութիւնից և դժվար բառերի մշակումից հետո աշակերտները լուռ կարդում են և սլատրաստվում պատասխանելու այն հարցերին, վոր նախապես մշակել է ուսուցիչը տվյալ հոգւածի համար: Լուռ կարդալուց հետո կարելի յե մեկ-յերկու անգամ բարձրագոյն խմբովին կարդալ տալ:

Ձեռագրի ուսուցման առաջին շրջանում (մոտ 30 ժամ) սովորողներին պետք է ընտելացնել գրելու տեխնիկային՝ գրելիս կանոնավոր նստել, կանոնավոր գրիչ և մատիտ բռնել և այլն:

Ուսուցչի անմիջական հսկողությամբ սովորել գիտակցորեն արտագրել կանոնավոր, մաքուր, պարզ և վոչ շատ խոշոր տառերով՝ սկզբում ձեռագրերը, իսկ վերջում յերբեմն նաև տպագիր տեքստից: Պետք է հետևել, վոր սովորողներն արտագրեն առանց տառ բաց թողնելու, կարողանան գրել բառ-բառ, իսկ յերկար բառերը՝ վանկ-վանկ, բայց վոչ տառ-տառ:

Պետք է արտագրել միայն այնպիսի նախադասութիւններ, վորոնք նախապես կազմված են հատվող այբուբենի տառերով:

Սկզբում ձեռագիր տեսքը արտագրում են գրատախտակից, ապա աստիճանաբար անցնում են այբբենարանի ձեռագիրը տեքստից արտագրելուն:

Առանձին տառեր գրելու վարժութիւն կարելի յե կատարել միայն բացառիկ դեպքերում, յերբ այս կամ այն տառի գրելու մեջ դժվարանում է սովորողը:

Պետք է առանձնապես հետևել դեղագրության. միանգամայն բավարար կլինի, յեթե սովորողները գրեն կանոնավոր և դյուրընթեռնելի:

Ձեռագիր տեքստից արտագրութիւն կատարելուց չպետք է անմիջապէս անցնել տպագրից արտագրելուն: Նախ պետք է նույնը գրել գրատախտակին, վարժեցնել սահուն կարդալուն և ապա առաջարկել արտագրել տպագրից՝ առանց ջնջելու գրատախտակին գրածը, վորպէսզի դժվարանալու դեպքում սովորողը կարողա-

նա համեմատել տպագիրը ձեռագրի հետ: Դրանից հետո պետք է արտագրել տալ նախապես գրատախտակին գրածը՝ ջնջելով կամ ծածկելով: Միայն այս յերկու աստիճաններից հետո կարելի չէ անցնել միանգամից տպագրից արտագրելուն:

Ձեռագրի ուսուցման յերկրորդ շրջանում (մոտ 30 ժամ) պետք է աշակերտներին նախապատրաստել, վոր նրանք կարողանան ինքնուրույն գրել:

Դրա համար տվյալ շրջանում հիմնականում պետք է սովորեցնել հիշողությամբ գրել, ինչպես և գրել ուսուցչի արտասանած ուղղագրական տեսակետից հեշտ բառերը և համառոտ նախադասությունները՝ խոստովելով այնպիսի բառերից, վորոնց գրությունը չի համապատասխանում արտասանության:

Հիշողությամբ գրելը կատարվում է այսպես. գրատախտակին գրված կարճ նախադասությունն արտագրել են տալիս նախ ջնջելով մեկ, ապա յերկու և յերեք բառեր: Յերբ սովորողները ազատ կերպով կարողանան հիշողությամբ գրել 2-3 բառ, կարելի կլինի ջնջել ամբողջ նախադասությունը:

Այս յերկրորդ շրջանում սովորողներին մեջ պիտի դարձնեն ուղղագրական ունակությունները. մեծատառի գործածության պարզագույն դեպքեր (վերնագրերը, նախադասությունը, հատուկ անուններն ըսկսվում են մեծատառով և այլն). վերջակետի գործածությունը վորպես նախադասության վերջի նշանի. յերկնայների գրություն. հոգնակի վերջավորությունների ուղղագրություն:

Ուղղագրության յուրաքանչյուր առանձին ունակության ամրացման համար պետք է առնվազն 3-4 որ իրար յետևից միևնույն ունակության վերաբերյալ վարժություն կատարել:

Ձեռագրի ուսուցման յերկրորդ շրջանում ամրացվում են արդեն ձեռք բերված ունակությունները և տրբվում են ինքնուրույն գրավոր աշխատանքի ունակությունները:

Մտքերը կազմել և լժկ-ի ծրագրա-մեթոդական կայանի լեզվի և գրականության սեկցիան:

ԿԻՍԱԳՐԱԳԵՏՆԵՐԻ ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՎԻ ԾՐԱԳԻՐ

1. ԲԱՆԱՎՈՐ ԽՈՍՔԻ ԶԱՐԳԱՅՈՒՄ

Մեծահասակներին վարժեցնել պատմել իրենց տպավորությունների և կատարած աշխատանքների մասին: Ուղղել նրանց խոսքի պակասավոր կողմերը, վերջավորությունները վոչ լրիվ և անկանոն արտասանելը, սովորեցնել կանոնավոր գրական հայերենով մտքերը բանավոր ամփոփել հաղորդել: Աշխատանքների ընթացքում հարստացնել և ճշգրտել նրանց բառարանը գիտելիքներից ստացած նոր բառերով: Բարբառից աստիճանաբար անցնել գրական մաքուր լեզվի: Տված հարցերին կարողանալ լրիվ և ամբողջական պատասխաններ տալ: Ուղղել վոճի պակասավոր կողմերը: Կարողանալ հոգվածների բովանդակությունը պատմել:

Կարողանալ ազատ պատմել իր արտադրական կյանքում աեսածի և լսածի մասին: Կարգալ փոքրիկ գրքույկներ և պատմել կարգացածի մասին: Պլանով բանավոր զեկուցելու և մտքերը կանոնավոր արտահայտելու ունակությունների զարգացում: Կարգացած դասի բովանդակության բանավոր շարադրություն: Թերթերի ամեն տեսակ հոգվածների բովանդակության հաղորդում: Անհատականալի բառերի իմաստի ճշտում: Ժողովներում համառոտ զեկուցումներ տալու ունակություն: Վոտանավորների և զեղարվեստական հատվածների արտասանության վարժություն:

2. ԳՐԱՎՈՐ ԽՈՍՔԻ ԶԱՐԳԱՅՈՒՄ

Ուսուցչի անմիջական հսկողությամբ սովորել մաքուր և պարզ գրել գրատախտակից գիտակցորեն արտագրել առանց տառեր և բառեր բաց թողնելու: Կարողա-

նալ ուսուցչի արտասանած համառոտ և ընդարձակ նախադասութիւնները գրել և դասադրքից արտագրութիւններ կատարել: Սովորողների կյանքից վերցրած նյութը համառոտ կերպով լեզվական մշակման յեթարկել և դարձնել շաբադրութիւն նյութ: Տալ գիտողական թելադրութիւններ և ուղղադրական շաբադրութիւններ: Սովորեցնել որագիր և գործնական փոքրիկ գրութիւններ կազմելու ձևերը: Գրել դիմում, անկետա, նամակ, հասցե, հայտարարութիւն և փոքրիկ թղթակցութիւններ: Կարդացած հոդվածների շուրջը գրել կարճ շարադրութիւններ՝ նախորոք մշակելով հարցերը:

Ազատ, մաքուր և պարզ գրելու վարժութիւն, տողած և անտող թղթի վրա նախորոք մշակված հոդվածների բովանդակութեան շուրջը գրել պարզ ինքնուրույն շարադրութիւն: Դասարանում մշակված հոդվածների ծրագիր կազմելու ունակութիւն: Կարողանալ ուսուցչի առաջադրած գրավոր հարցերին գրավոր պարզ պատասխաններ տալ: Պատի լրագրին պարզ թղթակցութիւններ գրել՝ համառոտ և կապակցված կերպով: Գրել իր կենսագրութիւնը: Գրավոր աշխատանքի ժամանակ բառգրքույկից ոգտվելու վարժութիւն:

3. ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Հոդվածների կանոնավոր արտահայտիչ ընթերցանութիւն՝ հետեւելով առողջանութեան և կետադրութեան կանոններին: Ինտոնացիայի միջոցով հասկացնել նախ վերջակետի, ապա ստորակետի և առողջանութեան նշանների նշանակութիւնը: Կարողանալ գրատախտակի վրա ուսուցչի գրած ընդարձակ նախադասութիւնները կարդալ: Ձարգացնել սովորողների բարձրաձայն և լուռ ընթերցանութեան ունակութիւնները: Նախորոք ապահովել տան համար տված ընթերցանութեան նյութի յուրացումը և ստուգել արդիւնքները: Գիտենալ, թե ով և գրքի հեղինակը, ցանկի ոգնութեամբ գտնել պահանջված հոդվածը:

Կարդացած հոդվածները մասերի բաժանել: Փոքրիկ գեղարվեստական հոդվածների ինքնուրույն ընթերցանութիւն: Հասկանալ անձանոթ բառերի իմաստը: Ուսուց

չի ոգնութեամբ դասադրքերից, բրոշյուրներից, թերթերից գտնել ու դուրս հանել հետաքրքրող հարցերի պատասխանները: Գրադարաններից ոգտվելու ունակութիւն: Ծանոթանալ պարբերականների տեսակներին և անուններին:

4. ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ՅԵՎ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ.

Խոսք. նախադասութիւն. նախադասութեան գլխավոր անդամներ՝ յենթակա և ստորոգյալ. լրացումներ. խոսքի մասեր. գաղափար գոյական անունների մասին. դերանուններ. բայեր. շաղկապ. հոլովում (ի). խոնարհում (ներկա, անցյալ և ապառնի ժամանակների մասին գաղափար): Դեմք, թիվ:

Գրութեամբ և արտասանութեամբ անհամապատասխան բառերի ուղղադրութիւնը. յերկձայներ (ալ, ուլ, յա, յե, յու). յձայնակապը. ը-ի ուղղադրութիւնը (սկ, սո, շո և ալլն): Մեծատառի գործածութեան բոլոր դեպքերը:

Վերջակետի, ստորակետի, բազմակետի, չակերտի և բութի գործածութիւնը: Հարցական և բացականչական նշանների գործածութիւն:

Հնչյունափոխութիւն ու-ը (տուն-տնակ), ի-ը (կիր-կրաքար), ե-ի (պարտեզ-պարտիզի):

Պարզ, ածանցավոր և բարդ բառեր: Տողադարձ:

Ծրագիրը կազմել և չփփ-ի Ծրագրա-Մեթոդական կայանի Լեզվի և Գրականութեան սեկցիան:

ԳՐԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՅԵՎ ԿԻՍԱԳՐԱԳԻՏՆԵՐԻ ԴՊՐՈՑՆԵ-
ՐԻ ՄԱԹԵՄԱՏԻԿԱՅԻ ԾՐԱԳԻՐ

ԾՐԱԳՐԻ ԲԱՑԱՏՐԱԿԱՆ

Գրագիտության և կրթագրագետների ղարոյ-
ների մաթեմատիկայի ծրագրի նպատակն է մե-
ծահասակ սովորողներին տալ մաթեմատիկա-
յից սխառմատիկ գիտելիքների վերոջ պաշար և հմուտ-
թյուն, այդ գիտելիքները արտադրության և քաղաքա-
կան-հասարակական կյանքում կիրառելու համար:

Ծրագրում նախատեսված յերկու տարվա տևողու-
թյամբ դասընթացը պիտի ապահովի սովորողներին ձեռք
բերելու գիտելիքներ թվաբանությունից և զննական
յերկրաչափության տարրերից :

Ծրագրով սահմանված նյութը նախատեսվում է անցնել 300 ժամում: Դա միանգամայն հնարավոր է, քանի վոր մեծահասակ անդրադետը դալիս է սովորելու կյանքում արդեն ձեռք բերած վորոշ գիտելիքներով: Յուրաքանչյուր մեծահասակ անդրադետ դիտե հաշվել առնվազն հարյուրի սահմանում: Պարզ է նաև այն, վոր մեծահասակն ավելի լավ է տիրապետում քանակի գաղափարին, նրա համար միանգամայն հասկանալի յեն քանակական հակադրություններ՝ քիչ-չատ, մեծ-վոքր, մեծացնել-փոքրացնել, ծանր-թեթև և այլն:

Անկասկած մեծահասակ անգրագետի ունեցած այս մաթեմատիկական նախնական պատրաստականությունը ոժանդակում է ծրագրի առաջ դրված նպատակների իրագործմանը—այն է, յերկու տարվա ընթացքում մեծահասակ սովորողներին տալ մաթեմատիկական գիտելիքներ և հմտություն՝ այդ գիտելիքները կյանքում կիրառելու:

Ծրագիրն անցնելիս նյութի հաջորդականությունը վոչ մի դեպքում չպետք է խախտել: Յուրացումն ապահովելու համար անհրաժեշտ է գիտելիքները տալ վորոչ հաջորդականությամբ միաժամանակ կատարելով շատ վարժություններ: Ծրագրում ամեն անգամ չի չեղա վում վարժություններ կատարելը, բայց միանգամայն հասկանալի յե, վոր ամեն մի նոր նյութ կարելի յե անցնել միայն և միմիայն այն ժամանակ, յերբ նախորդի նկատմամբ սովորողները վարժությունների միջոցով ձեռք են բերել կայուն ունակություններ: Սկզբունք պիտի ընդունել—վոչ մի քայլ առաջ, մինչև սովորողները անցած նյութը լավ չյուրացնեն: Հատուկ ուշադրություն պիտի դարձնել այն ունակություններին, վորոնք հիմք են ծառայում հաջորդ նյութը յուրացնելու համար:

Մաթեմատիկայի դասընթացը մեծահասակ անգլագեաների դպրոցներում պիտի դրվի այնպես, վոր սովորողի ձեռք բերած գիտելիքները ծառայեն վորպէս զենքակտիվ կերպով մասնակցելու յերկրի սոցիալիզմի կառուցմանը և շրջապատող յերևույթների ճանաչմանը:

Սոցիալիստական շինարարութեան գործում հաշվառումը կարեւոր գործոն է հանդիսանում. արդեֆինպլանների կատարումն ու գերակատարումը, աշխատանքի բաշխումն ըստ քանակի, աշխատանքի վորակի հաշվառումը քանակական ցուցանիշների միջոցով և այլն—այս բոլորը պահանջում են բանվորից ու կոլտնտեսականից, թեպետ և տարրական, բայց և այնպես հաշիվ կատարելու մի որոշ հմտութիւն:

Ուրեմն պարզ է, վոր մեծահասակների մոտ մաթեմատիկայի շխտեմատիկ դասընթացի մեջ մեծ տեղ պիտի հատկացնել վարժություններին և գործնական խորհրդերի լուծմանը:

Խնդիրներ ընդհանուր առմամբ չեն առաջացրել, ինչպես նաև չեն հանգեցրել խնդիրների առաջացմանը:

ԳՐԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԳՊՐՈՑ

Ա ԽՈՒՄԲ

1. ԹՎԱՆՇԱՆՆԵՐԻ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄ

Ուղիղ և հակադարձ համրանք մինչև տաս: Պարզ և համառոտ խնդիրների բանավոր լուծում: Մեկից մինչև տաս թվանշանների գրելն ու կարդալը: Գումարման և և հանման գրավոր վարժություններ տասի սահմանում: Մեկ յերկու հարցանի պարզ խնդիրներ լուծում:

2. ԱՄԲՈՂՁ ԹՎԵՐՈՎ ԹՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ՉՈՐՍ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ.

Մինչև հարյուր կըր տասնյակներով թվեր գրել ու կարդալ: Գումարում և հանում կըր տասնյակներով մինչև հարյուր: Գաղափար բազմապատկման և բաժանման գործողությունների մասին: Բանավոր և գրավոր թվարկություն մինչև հարյուր: Յերկանիչ թվերի գումարում, հանում, բազմապատկում և բաժանում:

Յերկու թվերի համեմատությունը— «այսքանով մեծ», «այսքանով պակաս», «այսքան անգամ մեծ», «այսքան անգամ փոքր»:

Ծանոթացնել հռոմեյական թվանշաններին (I-XX):

Հարյուրակներով բանավոր և գրավոր թվարկություն մինչև հազար: Գումարում և հանում հարյուրակներով մինչև հազար: Հարմարանք տասնյակներով հարյուրից բարձր: Գումարում և հանում տասնյակներով հազարի սահմանում: Թվեր գրել ու կարդալ մինչև հազար: Չորս գործողություն հազարի սահմանում: Հանման և բաժանման գործողությունների ստուգումը գումարման և բազմապատկման միջոցով:

Մետրական չափեր— յերկարություն և կշիռ:

Գործարանի, կոլտնտ, խորհանտեսություն և արտա

գրական ալ նյութերի հիման վրա կազմել գիագրամներ:

Բազմանիչ թվեր գրել ու կարդալը: Գումարում, հանում, բազմապատկում և բաժանում բազմանիչ թվերով:

Անվանական թվերով չորս գործողություններ կատարելը: Վերածում և անդրադարձում:

Գաղափար ամբողջ մասերի մասին:

3. ԶՆՆԱԿԱՆ ՅԵՐԿՐԱԶԱՓՈՒԹՅՈՒՆ

Յերկրաչափական մարմիններ: Խորանարդ, ուղղանկյուն, զուգահեռանիստ, ուղիղ պրիզմա: Նրանց տարրերը. նիստ, կող, գագաթ:

Ուղիղ և բեկյալ գծեր: Հատված և նրա չափումը: Գաղափար մասշտաբի մասին:

Մակերեսների չափումը քառակուսի միավորներով: Ուղղանկյան մակերեսի հաշվումը: Խորանարդի և ուղղանկյան զուգահեռանիստի ծավալի հաշվումը:

ԿԻՍԱԳՐԱԳԵՏՆԵՐԻ ԴՊՐՈՑԻ

Բ. ԽՈՒՄԲ (15 ժամ)

1. ԹՎԵՐԻ ԲԱԺԱՆԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Թվաբանական չորս գործողություններ բազմանիշ թվերով (կրկնություն):

Թվերի բաժանականությունը. բաժանականություն հատկանիշները 2-ի, 5-ի, 4-ի, 8-ի, 3-ի, և 6-ի: Պարզ և բարդ թվեր: Թվերի վերածումը պարզ բազմապատկիչների: Ընդհանուր ամենամեծ բաժանարար: Թվերի ամենափոքր բազմապատիկը գտնելը:

2. ՀԱՍԱՐԱԿ ԿՈՏՈՐԱԿՆԵՐ

Գաղափար հասարակ կոտորակների մասին: Հասարակ կոտորակներ գրել ու կարդալը: Կանոնավոր և անկանոն կոտորակ: Յանկացած հայտարարով ամբողջը կոտորակ դարձնելը: Խառը թիվ: Անկանոն թիվը խառը կոտորակ դարձնելը և հակառակը: Հասարակ կոտորակները մեծացնել և փոքրացնել մի քանի անգամ: Կոտորակների կրճատումը: Կոտորակներն ընդհանուր հայտարարի բերելը:

Կոտորակների գումարումը և հանումը: Տված թվի մասը գտնելը: Բազմապատկում: Տված մասով թիվը գտնելը: Բաժանում:

3. ՏԱՄՆՈՐԴԱԿԱՆ ԿՈՏՈՐԱԿՆԵՐ

Գաղափար տասնորդական կոտորակների մասին: Գրել ու կարդալը: Տասնորդական կոտորակի հայտարարը: Տասնորդական կոտորակները մեծացնել ու փոքրացնելը 10, 100, 1000 և ավելի անգամ:

Չորս գործողություններ տասնորդական կոտորակներով:

Տասնորդական կոտորակը հասարակ դարձնելը: Հասարակ կոտորակը տասնորդական դարձնելը: Հասարակ կոտորակի մոտավոր արտահայտությունը տասնորդական կոտորակով: Խառը գործողություններ հասարակ և տասնորդական կոտորակներով: Տոկոսներ:

4. ՉՆԱԿԱՆ ՅԵՐԿՐԱԶԱՓՈՒԹՅՈՒՆ

Յերկրաչափական պատկերներ. քառակուսի, ուղղանկյուն, զուգահեռագիծ, շեղանկյուն, յեռանկյուն: Հիմք և բարձրություն: Նշած պատկերների մակերեսները վորդելը:

Շենքի, հողամասի, գործարանի և այլ մակերեսների չափումը: Հատակագիծ կազմելը:

Չլան: Հարթ և կոր մակերևույթներ: Կոր գիծ: Շրջագիծ: Շրջագծի կենտրոնը, շառավիղը, տրամագիծը. լար և աղեղ:

Շրջան: Սեկտոր և սեգմենտ:

Ուղղահայաց: Սուր և բութ անկյուններ: Աստիճաններ: Անկյան չափումը փոխադրելով:

Շրջանագծի յերկարությունը վորդես 3, 14-ի և տրամագծի արտադրյալը: Շրջանի մակերեսը, վորդես չրջանագծի յերկարության և շառավղի արտադրյալի կեսը:

Գլանի ծավալի հաշվումը:

Գունդ: Գնդի շառավղի տրամագիծը: Մեծ չրջան: Կիսագունդ:

Ծրագիրը կազմել և խմբագրելու մասին Ծրագրա-Մեթոդական կոյանի Ֆիզիկո-Մաթեմ. սեկցիան:

ԳԻՆԸ 30 ԿՈՊ.

Программы
Для школ грамотности и неграмотности
а) Армянский язык
б) Математика

Госиздат ССР Армении Эривань 1933

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0248585

70.095

34-1
Ca 784

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ВОСТОКОВЕДЕНИЯ
Академии Наук
СССР